

Boyka Ilieva

(Bulgaria, South-West University Neofit Rilski)

Konstantin Velichkov's Cultural Mission of Integration with the European Tradition

Abstract: This study attempts at outlining the profile of Konstantin Velichkov as a cultural missionary who worked actively and purposefully for the literary integration of Bulgarians to the European tradition. Having lived in a more prestigious cultural environment (France, Italy), which expanded and enriched his worldview, he devoted his entire literary and social activity to the transfer of foreign cultural experience to our country. His ambitious goal was to contribute to the elevation of Bulgarian culture to the level of the European tradition, as well as to open up new horizons for Bulgarians for what was beyond the narrow national stereotypes and the confined world of the native values. With his diverse activity as an author, translator, editor and compiler, he worked not only for the cultural elevation of Bulgarians but also for shaping their aesthetic taste. His dedication to this patriotic cause is respectful in its scope and purpose.

Keywords: Konstantin Velichkov, activity, missionary, integration, European tradition

Бойка Илиева

(България, Югозападен университет „Неофит Рилски“)

Културната мисия на Константин Величков за приобщаване към европейската традиция

Един от приоритетите на културния подем в първите десетилетия след Освобождението е приобщаването на младата българска държава към европейското културно наследство. То се осъществява благодарение усилията на отделни личности, имали шанса и любопитството да погледнат отвъд тесните и ограничаващи рамки на родното. Един от най-активните интелектуалци, отдадени на тази просветителска кауза, е Константин Величков. Той посвещава многостранната си дейност на автор, преводач, редактор и съставител на културното издигане на българина и на формирането на неговия естетически вкус. В настоящия текст се прави опит за очертаване профила на Величков като мисионер, който активно и целенасочено работи за приобщаването на родната култура към европейската традиция.

Респектираща като размах и целеустременост е тази негова отдаденост на културното обогатяване на българина. Няма да разглеждам енергичната му дейност като политик и общественик – само ще маркирам някои от начинанията, които инициира. Величков е един от първите организатори на гимнастическите дружества – през 1879 г. е избран за член на Върховния им комитет в Пловдив. Заедно с Ив. Шишманов, Ант. Митов и Ив. Мърквичка той внася законопроект за създаване на Държавното рисуwalно училище, открито в София през 1896 г. Реформатор е и в областта на библиотечното дело – създава закон за депозирането на два екземпляра от

всяко печатно издание в Народната библиотека. Не на последно място е и ролята му на съосновател и почетен председател на Дружеството за поддържане на изкуството.

Известно е, че младият К. Величков формира естетическия си вкус под влияние на френските романтици (Сестримски 1979: 8 / Sestrimski 1979: 8). Увлечението му по френската литература впечатлява Вазов още при първата им среща в Цариград. Годината е 1870, а Величков е 15-годишен ученик във френския лицей „Галатасарай“:

Помня, че разговорът ни се въртеше около литературата, собствено френската литература, която Величков вече познаваше добре – той владееше френския език. Виктор Хюго, Ламартин, Мюсе, Шение. Той говореше с възторг за тях. Той ги обичаше. Из Ламартиновото „Езеро“ ми издекламува първите строфи. И с какво чувство, как звънливо се ронеше из устата му руйната френска реч!... (Вазов 1911: VI / Vazov 1911: VI)

За оформянето на светогледа на Величков определящо е десетилетието след Освобождението, когато той пребивава година и половина в Париж (през 1880-1881 като студент по право) и почти две години и половина във Флоренция (от окт. 1886 до февр. 1889 г. като доброволен емигрант и частен ученик по живопис)¹. Попаднал в по-престижна културна среда, която разширява кръгозора му, той работи активно за пренасяне на чуждия културен опит. Амбициозната му цел е насочена не само към издигане на родната култура до нивото на европейската, но и към „отваряне“ на хоризонта на българина отвъд тясно националните стереотипи и ограничения свят на родното. От Париж се завръща с богата колекция от съчинения на френски литературни класици, сред които се открояват и имената на любими автори романтици:

Той донесе от Париж цял куп френски книги от знаменити писатели: Виктор Хюго, Мюсе, Ламартин, Алфонс Кар, Сент-Бъов, Жул Леметр, Тен, Ренан, Арма! Карел (политическите му речи) и др. За мене бе донесъл подарък току-що излезлите два тома от Хюговата книга „La légende des siècles“, след жедното прочитане на която аз още повече се влюбих във великия поет (Вазов 1911: VIII).

Един от основните акценти в дейността му за европейско културно приобщаване е набавянето на липсващите класически образци в преводния репертоар. Езиците, които владее – френски и руски, а по-късно и италиански, са основен инструмент в реализирането на това начинание. В списъка с преводаческите му предпочитания попадат имената на класици предимно на френската (Ж. Расин, Ж.-Б. Молиер, В. Юго, А. Ламартин, Ш. Милвоа)² и на италианската литература (Данте, Фр. Петрарка, Т. Тасо,

---

¹ В цитираните „Възпоминателни бележки“ (1911) Вазов погрешно твърди, че Величков „в най-голяма мизерия е следвал в академията по живописиста във Флоренция“. Този факт се мултиплицира в редица по-късни изследвания. Проучване на А. Ангелов в архивите на Академията показва, че за периода 1886-1890 г. няма данни за обучението на Величков там (Ангелов 2017: 314 / Angelov 2017: 314). Той изучава живопис като частен ученик на проф. Джузепе Чаранфи, професор в споменатото учебно заведение.

² Аталия: Трагедия в 5 действия от Жан Расин. София: Св. Синод на Бълг. църква, 1906; Мизантроп. Комедия в пет действия от Жан-Батист Поклен Молиер. Прев. от рус. София: Печатница на Ст. Атанасов, 1904; Люкреция Борджия: Драма в три действия от Виктор Юго. Цариград: Печатница на Македония, 1872.

Л. Стекети, Дж. Кардучи). Освен тях превежда и У. Шекспир, Н. Язиков, Ал. Пушкин³. Преводаческата дейност на Величков е подчинена на ясна рецептивна стратегия:

При подбора на творенията за превод Величков се е спирал на такива, които са се отличавали с призната художествена цена, които са дело на именити писатели и които са отговаряли на исканията на поетическия му вкус, на исканията на душата му (Попвасилев 2003 / Popvasilev 2003).

Едно от най-ранните постижения на Величков като преводач и съставител е създаването на „Българска христоматия“ (1884) – реализирана заедно с Вазов, първоначално в учебната ни книжнина от подобен род и с подобен размах. Тя акумулира широк, почти енциклопедичен културен и образователен потенциал. Двата съставители съумяват да предложат откъси от образци на европейските литератури, недостъпни и непознати дотогава за родния възприемател. Отзивите за това мащабно дело са колкото приветствени, толкова и критични. В рецензията си П. Пешев посочва някои от Величковите преводи, сред които отличава басните на Крилов като преведени „твърде хубаво и чисто“, докато „Америо“ от Виктор Юго и „Рибарите“ от Теокрит са оценени като „несполучливи по език и форма“. Основният недостатък, видян в преводите на двамата съставители, е че са „по-буквални, по-натегнати и на места с иностранна конструкция“ (Пешев 1884: 142 / Peshev 1884: 142).

Шест години по-късно Величков издава в Солун самостоятелна „Христоматия или сборник от избрани образци по всичките родове съчинения за горните класове на градските училища и на гимназиите“ (1890), която предлага на читателя още по-широк литературен кръгзор, представен задълбочено и добросъвестно.

През 1894 г., вече в ролята си на политическа фигура, писателят продължава да отстоява неотклонно позицията си за литературно образование, базирано на международно признати класически образци:

Само чрез запознаването с чуждите литератури и особено с ония произведения, които по хубавите думи на Гете, принадлежат на всесветската литература, ние ще да достигнем до онова здраво и пълно литературно възпитание, на което трябва да искаме да се положи основата в нашите училища (Русков 2001: 55 / Ruskov 2001: 55).

Особено големи са заслугите на Величков за рецепцията на италианската литература в България. Той пръв запознава българската аудитория с творчеството на класици като Франческо Петрарка, Джозуе Кардучи и Джовани Верга, негови са и първите преводи от оригинал на Данте и Торквато Тасо. Изучаването на италианското културно наследство и активната преводаческа дейност дават повод на Николай Дончев да го определи като първия български италианист (Дончев 1936: 189 / Donchev 1936: 189). Първите си преводи на сонети от Петрарка той изпраща за сп. „Библиотека „Свети Климент“ по време на престоя си във Флоренция.⁴ Стиховете са публикувани в различни броеве през първата годишнина на изданието (1888/89) и носят заглавията „Покорност на съдбата“, „Смъртта на Лаура“ и „Лаура“. Пребиваването в столицата на

---

³ Макбет : Трагедия в 5 действия от Уилям Шекспир. София: Либер. клуб, 1893; Русалката: Драма / отъ Александра Пушкина. Превелъ Константинъ Величковъ. Цариградъ: Въ Печатницата на Карапетровъ и Друж., 1873.

⁴ Тези и други интересни сведения за живота на Величков във Флоренция дава художникът Борис Митов, следвал по същото време в Италия. Неговите спомени със заглавие „Черти из живота на Константин Величков във Флоренция“ се съхраняват в ръкопис в БИА 153.

Италианския ренесанс изглежда е било доста благотворно за Величков, тъй като точно по това време отпечатва в списанието (Библиотека Свети Климент, бр. II, 1888/1889) и първия си превод от Дж. Кардучи – стихотворението “Panteizmo”.

Повечето преводи на Величков са разпилени из христоматии и периодични издания, което прави систематизирането им сложна и несигурна задача. Мария Милетич-Букурещлиева, която държи на прецизната фактология в изследванията си, ги класифицира по автори – 14 сонета от Петрарка, 1 сонет от Данте, 5 песни от Кардучи и 5 от Стекети (Милетич-Букурещлиева 1932: 194 / Miletich-Bukureshtlieva 1932: 194). Към тях Гео Милев добавя Ариосто и Тасо, от които Величков превежда отделни откъси.⁵ Той констатира влиянието на някои от споменатите поети върху „Цариградски сонети“, в които

често се чувства съзерцателният тон на Петрарка или на Данте наред с рационалистичните и резигниращи размисли пред суровата реалност, присъщи на Кардучи (Милев 2007: 96-97 / Milev 2007: 96-97).

Аспекти на петраркизма се долавят в предпочитанието към сонетната форма, както и в предразположението към елегични настроения.

Величков превежда от оригинала и отделни песни от „Ад“, които публикува в списанията „Мисъл“ (1895) и „Български преглед“. През 1906 г. поемата излиза в самостоятелна книга, богато илюстрирана с изображенията на Гюстав Доре от оригиналното издание. Вазов е свидетел на неговата отдаденост в това мащабно, но тежко начинание:

Той превеждаше с любов и неуморно усърдие. Стегнатите Дантеви тиерцети изискваха много труд да се предадат в български стих, и Величков много се трудеше, желайки да надари България с един отличен превод на това гениално произведение на човешкия дух. И той достигна в това до възможната сполука (Вазов 1911: XVI / Vazov 1911: XVI).

Появата на този превод е показател за „зрелостта“ на българската култура, от една страна, а от друга,

за нейното бързо и успешно развитие в пътя на европейската модерност (Топалов 2020: 71 / Topalov 2020: 71).

Въпреки болезненото преживяване на някои упреци в некомпетентност и на слабото разпространение на книгата, Величков изпраща два екземпляра от превода си в Италия чрез Италианската легация в София. Единият е предназначен за самия крал, а другият – за министъра на просвещението. Година по-късно, на 29 септември 1907 г. той отбелязва с нескрито вълнение в дневника си, че най-сетне е получил дългоочакваното благодарствено писмо –

толкова ласкателно за мене и за труда ми, че с него би се изплатило и неколкогодишно чакане БИА 153: л. 229 / ВИА 153: f. 229).

Белег за високата самовзискателност на Величков е наличието на различни варианти на преводите му, което показва стремеж към усъвършенстване. Ранните му преводи, направени през език посредник, са обект на прецизиране след по-късна работа с оригинала. Такъв е случаят с откъсите от „Ад“ на Данте и с „Ижиния“ на С. Пелико (ако допуснем, че преводите в Христоматията от 1884 г. са негови). За втори том от Христоматията на Костов и Мишев (1889) той предлага превод от оригинала на откъс

---

⁵ Не попаднах на доказателства, че Величков някога е превеждал Ариосто.

от „Освободеният Йерусалим“ на Т. Тасо и на стихотворението „Просекиня“ на Л. Стекети (Вълчев 1979: 466 / Valchev 1979: 466).

Мисията си по популяризиране на европейската и световната класика у нас Величков продължава и в друго свое амплуа – на литературен историк. През 1891 г. той издава в Пазарджик „Всеобща история на литературата“ в три части, посветени на източните литератури, както и на класическата европейска литература – гръцка и римска. Амбициозната идея за представяне на почти непознатата у нас азиатска литература се реализира чрез кратки очерци за индийската, еврейската, арабската, персийската и китайската литература. Книгата е преиздадена 23 г. по-късно със заглавие „Чуждестранни литератури. Нашите учители“ (1914) и представлява том седми от деветтомните му събрани съчинения, отпечатани в периода 1911-1915 г. Последният, девети том, обхваща друг негов капитален труд, озаглавен „Чуждестранни литератури. Европейски писатели“. Този път фокусът е изместен към европейската словесност. Проследява се историята на различни национални литератури (френска, италианска, испанска, полска, руска) от Средновековието до края на XIX в.

Освен чрез исторически разказ, Величков се стреми да представи образцови чужди автори и творби и със средствата на литературната критика. Той е автор на два критически етюда за Данте, които уплътняват имиджа му на първия български дантевед, по определението на Вазов. През 1905 г. публикува очерка „Беатриче“, проследяващ благотворното влияние на Дантевата любима във всички аспекти на живота му. Акцентът в текста е поставен върху самоанализа на любовното чувство в „Нов живот“. Авторът обобщава, че поетът и неговата муза съществуват в паметта на читателите като неразделни образи:

той, замислен, климнал под тежестта на своя гений, с чело надиплено от мъки и тегла, тя, сияеща до него от нежност и хубост (Величков 1911: 319 / Velichkov 1911: 319).

Година по-късно Величков обнародва детайлен портрет на Данте, в който отделя равностойно внимание на личността и на твореца. Дарбата и добродетелта съставляват неделимо единство във фигурата на поета, а неговата самовзискателност поражда стремеж

да се пречисти чрез непрекъснати углубления в своята съвест, от всичко, което е могло да го понижи и опозори (Величков 1906: 4 / Velichkov 1906: 4).

Справедливата присъда на поета над човешките грехове в „Комедия“ добива силата на морален коректив и кара съвременниците му да преосмислят ценностите си:

някои, които още живи са се видели поставени за своите грехове между грешниците в Ада, са били принудени да напуснат своите градове, за да се предпазят от хули от своите съграждани (Величков 1906: 5 / Velichkov 1906: 5).

Преките впечатления на Константин Величков от досега с Италия са представени в разнообразни в жанрово отношение произведения – ерудитските „Писма от Рим“, пътеписа „Един ден във Венеция“, стихотворния триптих „Три града“, цикъла „Италиански сонети“. Творбите му с италианска тематика (както и Вазовата стихосбирка „Италия“ преди това) са израз, по определението на М. Неделчев, на една „общокултурна приобщеност към образцовите пейзажи и художествени шедьоври“, която е „задължителна за образованите нации“ (Неделчев 2019: 92 / Nedelchev 2019: 92).

Това желание за приобщаване към класическата европейска традиция проличава най-отчетливо в „Писма от Рим“ – един амбициозен, мащабен, многопластов и

многопосочен замисъл. Целта на автора е да заснеме почти фотографски видяното, за да въввлече читателя, да го осведоми за културния и исторически контекст на всеки артефакт, да изрази собствените си впечатления:

Читателят чувствава разлят почти в всяка страница на писмата възторжения Величков дух, чувствава неговото зорко, силно впечатлително око (Попвасилев 2003 / Popvasilev 2003).

Авторите впечатления и разсъждения не са спонтанни, те са грижливо обмисляни. От друга страна, те не навсякъде са оригинални – установено е, че съчинението има компилативен характер и ползва различни източници за историческия и изкуствоведския си пласт. В изследване на италианската славистка Алда Джамбелука Косова, цитирано от Н. Бонева, се твърди, че като документална база, Величков използва труда на немския медиевист Фердинанд Грегоровиус „История на средновековен Рим“ (1942), на който многократно се позовава (Бонева 2017: 41 / Boneva 2017: 41). Известни заимствания са забелязани и от П. П. Славейков, който обвинява Величков, че Писмата са „каша от огризките на И. Тен и Т. Готие“ (Попвасилев 2003 / Popvasilev 2003). Въпреки че той не конкретизира какво точно е заимствано от „Философия на изкуството“, биографичните сведения потвърждават, че от Париж, където следва право, Величков донася книги, сред които и на И. Тен (Вазов 1911: VIII / Vazov 1911: VIII). Стефан Попвасилев предлага интересна съпоставка със съчинението на чешкия поет Йозеф Махар, който през 1906 посещава Рим, като

изпращал впечатленията си от всичко видено в вид на фейлетони до един пражки вестник (Попвасилев 2003 / Popvasilev 2003).

Споменатата книга, издадена въз основа на тези впечатления и озаглавена „Рим“, е преведена и на български език през 1919 г.⁶ Двете книги си приличат в отношението към папската институция, която се изтъква като причина „да се унищожи античния свят“, и двамата автори посещават и описват много паметници на културата. Разликите са най-осезателни в емоционалния заряд на изказа:

Чешкият лирик е спокоен в удивленията си и гледа на нещата с поглед, който има и известна ирония, когато нашият автор на „Писма от Рим“ се топи просто от възторзи и наслаждение, отдава се всецяло на възхищенията, като е съзрцавал Рим и писал своите впечатления от него (Попвасилев 2003 / Popvasilev 2003).

Някои автори долавят и италианско влияние в книгата в лицето на Данте, Вазари и Челини (Бонева 2017: 38 / Boneva 2017: 38). Книгата предизвиква разсъждения и по въпроса за своята съвременност. Ако се усъмним във възможностите и подготовката на следосвободенския читател да възприеме подобно елитарно четиво, то изглежда, че тази книга е била още в проекта си обречена да бъде потребявана в ограничения кръг на съмишленици и интелектуалци. Рецептивната стратегия на автора не е промислена в посока на читателската мода, нито на читателското търсене. Величков подхожда смело в новаторското си начинание, което цели да запълни културни дефицити в следосвободенската ни действителност, да впише българина в европейското културно пространство, да разгърне ползрението му отвъд собствената му национална участ. Св. Йгов определя произведението като нов тип пътепис, чието предназначение е културно-познавателно

---

⁶ Става дума за книгата на Йозеф Махар „Св. Рим“. Тя е издадена на български език през 1919 г. в авторизиран превод на Стилян Чилингиров и Владимир Сис.

запознава съотечествениците си с класическата култура – градове, паметници, политици, художници, пейзаж – възприети като живо и образцово наследство (Игов 1991: 65 / Igov 1991: 65).

За среднотатистическия български читател от края на XIX в. това е една трудна книга. В нея дистанцията автор-читател е разтеглива и променлива – ту фамилиарно се скъсява (интимно споделяне на физическо състояние, вмъкване на факти и преценки от битовия, разговорен регистър), ту се увеличава (изкуствоведски анализ, цитати на авторитетни учени и пр.). К. Бъклова анализира причините „Писма от Рим“ да остане самотна и уединена книга в нашата литература – от една страна, тя се намира „вън от контекста на литературното ни развитие“, а от друга – читателят не е подготвен за подобно четиво:

в огромното си мнозинство той едва ли има визуална представа за ония паметници на архитектурата, скулптурата, живописата, които му сочи и тълкува Величков (Бъклова 1989: 49, 51 / Basklova 1989: 49, 51).

Не на последно място стои и заслугата на Величков като редактор на няколко периодични издания с педагогическа и културна насоченост. В Източна Румелия заедно с Вазов списва сп. „Наука“ (1881-1884), както и едно от първите литературни издания – сп. „Зора“ (1885). Негова самостоятелна инициатива са списанията „Ученическа беседа“ (1900-1904), „Летописи“ (1899-1905) и „Училищен преглед“ (1896).

Най-дълго просъществувалото списание – „Летописи“, следва линията на реалистичната традиция в българската литература и се стреми да осъществи приемственост с предосвободенските идеали (Бонева, Чернокожев 1993: 444 / Boneva, Chernokozhev 1993: 444). Амбицията за пълно представяне на световното литературно наследство е реализирана чрез широкото застъпване на преводната литература. Прави впечатление значителното място, отделено на руската литература с известно предимство на поетическите образци (Ал. Пушкин, М. Лермонтов, А. Колцов, С. Надсон, Ф. Тютчев). Превеждат се и избрани творби от различни национални литератури:

- френска (Ж.-Б. Молиер, Г. Мопасан, В. Юго, А. Доде, А. Прево, Ш. Бодлер, П. Лоти),
- италианска (Дж. Кардучи, Л. Стекети),
- английска (Дж. К. Джеръм),
- немска (Й. В. Гьоте, Х. Хайне, Фр. Шилер),
- скандинавска (Б. Бьорнсон),
- американска (М. Твен),
- румънска (К. Силва) и
- полска (Х. Сенкевич).

При представянето на западноевропейската литература проличават и личните предпочитания на Величков, забележими чрез солидното присъствие на поетите романтици (Х. Хайне, А. Мюсе, В. Юго, Дж. Байрон). Списанието помества и статии за творчеството на отделни чужди автори – Дж. Леопарди, Фр. Ницше, Е. Зола.

Последните години от живота си Величков посвещава на един ценен литературен преводен сборник с образци на художествената литература от различни страни. Сборката със заглавие „Бисери из чуждите литератури“ излиза в две части – през 1905 и 1907 г. Името на К. Величков не само че не фигурира в изданията, но като съставител на първата част е посочен издателят Ст. Атанасов. Книгата не е подчинена на определен подборен принцип и включва френски, руски, американски, италиански,

английски, румънски и полски автори. Втората част има своя концепция – да представи образци от новолатинските литератури. По време на лечението си в Мантон, където се посвещава на усилена преводаческа дейност, Величков набелязва в дневника си творби, които да преведе:

За тая сбирка съм превел десетина вече парчета, за повечето от които, ако не за всички, може да се каже, че са елмази, и това ме радва. Италиански има вече две и двете хубави и от двама известни съвременни писатели – едното от G. Verga, а другото от Ада Негри (Вълчев 1979: 141-142 / Valchev 1979: 141-142).

Освен за италиански, той споменава и за направени преводи на френски произведения. За интереса му към нашумялата поетеса Ада Негри свидетелства и едно по-ранно писмо от 1896 г. до брат му Богдан, пребиваващ по това време в Италия:

Напоследък се появи една поетка, на име, ако се не лъжа Ada Nigra. Излезли са от нея две поетически сбирки, от които едната носи название Tempesta или Tempeste. Можеш ли да ги купиш и да ми ги изпратиш? (Вълчев 1979: 331 / Valchev 1979: 331).

Не можем да сме сигурни, че Величков е преводач на всички произведения, включени в „Бисери“. Ако е така, то значи, че в голяма част от работата си е използвал език посредник. Логично е да приемем всички преводи от италиански автори за негови – дори и тези, за които не споменава пряко в дневника и писмата си. С този сборник преводачът Величков ни се представя в напълно непозната светлина. В досегашните ни представи той битува като преводач предимно на поезия, а късните му преводи на споменатите десет италиански разказа демонстрират предпочитание към белетристиката. Нещо повече, работата по сборника значително разширява обхвата на неговата преводаческа дейност, като добавя имената на забележителен брой нови автори към вече известните.

Високите цели, преследвани със завидна упоритост и трудолюбие, невинаги носят очакваното удовлетворение на Величков. Доказателство за това са двете му работи, изпъкващи с най-висока ерудиция и погълнали най-много от творческата му енергия. Преводът на „Ад“ не успява да събуди очакваното оживление сред широката читателска аудитория и доста от отпечатаните екземпляри остават непродадени. Книгата провокира интерес в ограничен кръг от интелектуалци и намира място най-вече в училищните библиотеки и в читалищата. Другият шедьовър на живота му – „Писма от Рим“, драматично изпреварва естетическата еволюция на българския читател. Затова и книгата остава самотна и неразбрана в литературния пейзаж на своето съвремие.

ЛИТЕРАТУРА

Ангелов 2017: *Ангелов, А. В. Анти/Модерност: образи на екзотичното и на земния рай в Европа през XIX век. София: А. В. Ангелов (Angelov 2017: Angelov 2017: Angelov, A. V. Anti/Modernost: obrazi na ekzotichното i na zemnia ray v Evropa prez XIX vek. Sofia: A. V. Angelov).*

БИА 153: *Архив на Константин Величков, Български исторически архив, ф. № 153, а.е.1, л. 229 (BIA: Arhiv na Konstantin Velichkov, Balgarski istoricheski arhiv, f. Nr. 153, a. e. 1, fol. 229).*

- Бонева, Чернокожев 1993: *Бонева, Н., Н. Чернокожев, В. Летописи (1899-1905)*. – В: Периодика и литература. Т. 2. София: Издателство на БАН, 442-459. (Boneva, Chernokozhev 1993: *Boneva, N., N. Chernokozhev. Letopisi (1899-1905)*. In: *Periodika i literatura*. Т. 2. Sofia: Izd. na BAN, 442-459).
- Бонева 2017: *Бонева, Н. Непознатият Константин Величков: Константин Величков и италианската литература*. Асеновград: Екобелан (Boneva 2017: *Boneva, N. Nepoznatiat Konstantin Velichkov: Konstantin Velichkov i italianskata literatura*. Asenovgrad: Ekobelan).
- Бъклова 1989: *Бъклова, К. „Гледай, само гледай!!!“ (К. Величков. „Писма от Рим“)*. – В: Майстори на българския пътепис. София: Народна просвета, 49-62. (Baklova 1989: *„Gleday, samo gleday!!!“ (K. Velichkov. „Pisma ot Rim“)*. In: *Maystori na balgarskia paterpis*. Sofia: Narodna prosveta, 49-62.).
- Вазов 1911: *Вазов, Ив. Възпомятелни бележки за К. Величков. Предговор към Съчинения в девет тома*. Издава Ст. Атанасов. Т. 1. София: Придворна печатница (Vazov 1911: *Vazov, I. Vazpomenatelni belezhki za K. Velichkov. Predgovor kam Sachinenia v devet toma*. Izd. St. Atanasov. Т. 1. Sofia: Pridvorna pechatnitsa).
- Величков 1911: *Величков, К. Съчинения*. Т.1. Повести, разкази, спомени. София: Придворна печатница (Velichkov 1911: *Velichkov, K. Sachinenia*. Т. 1. Povesti, razkazi, spomeni. Sofia: Pridvorna pechatnitsa).
- Вълчев 1979: *Вълчев, В., съст. Литературен архив*. Т. 7. Константин Величков. София: Изд. на БАН (Valchev 1979: *Valchev, V., sast. Literaturen arhiv*. Т. 7. Konstantin Velichkov. Sofia: Izd. na BAN).
- Дончев 1936: *Дончев, Н. Италия и италианското влияние в българската литература*. – Ита̀ло-българско списание, № 3, 188-191. (Donchev 1936: *Donchev, N. Italia i italianskoto vliyanie v balgarskata literatura*. In: *Italo-balgarsko spisanie*, Nr. 3, 188-191).
- Игов 1991: *Игов, Св. История на българската литература 1878-1944*. София: БАН (Igov 1991: *Igov, Sv. Istoria na balgarskata literatura 1878-1944*. Sofia: BAN).
- Милев 2007: *Милев, Гео. Влиянието на италианската литература върху българската*. – „L’Echo de Bulgarie“, № 2304, 1921. Цит. по: Милев, Г. Съчинения в пет тома. Т. 3. София: Захарий Стоянов, 96-97. (Milev 2007: *Milev, Geo. Vliyanieto na italianskata literatura varhu balgarskata*. In: *„L’Echo de Bulgarie“*, № 2304, 1921. Tsit. Po Milev, G. Sachinenia v pet toma. Т. 3. Sofia: Zahari Stoyanov, 96-97.).
- Милетич-Букурещлиева 1932: *Милетич-Букурещлиева, М. Константин Величков и Италия*. – Ита̀ло-българско списание, № 4, 190-199. (Miletich-Bukureshtlieva 1932: *Miletich-Bukureshtlieva, M. Konstantin Velichkov i Italia*. In: *Italo-balgarsko spisanie*, Nr. 4, 190-199).
- Неделчев 2019: *Неделчев, М. Вазовите и Величковите българии и чужбини*. – В: Как работи литературната история? Нови съчинения в три тома. Т. 1. София: НБУ, 85-96. (Nedelchev 2019: *Nedelchev, M. Vazovite i Velichkovite balgarii i chuzhbini*. In: *Kak raboti literaturnata istoria? Novi sachinenia v tri toma*. Т. 1. Sofia: NBU, 85-96.).
- Пешев 1884: *Пешев, П. Българска христоматия или Сборник от избрани образци на всичките родове съчинения*. Части I и II (Проза и Поезия). Съставили И. Вазов и К. Величков. Пловдив. – Периодическо списание на Българското книжовно дружество, № 11, 140-143 (Peshev 1884: *Peshev, P. Balgarska hristomatia ili Sbornik ot izbrani obraztsi na vsichkite rodove sachinenia*. Chasti I i II (Proza i

- Poezia). Sast. I. Vazov i K. Velichkov. Plovdiv. In: Periodichesko spisanie na VKD, Nr. 11, 140-143).
- Попвасилев 2003: *Попвасилев, Ст.* Константин Величков: Живот и дейност. – В: Библиотека „Български писатели“. Под ред. на А. Вачева. Т. 4. Варна: LiterNet. Достъпно на <https://liternet.bg/publish10/spopvasilev/kvelichkov.htm> (*Popvasilev 2003: Popvasilev, St. Konstantin Velichkov: Zhivot i deynost. In: Biblioteka „Balgarski pisатели“. Pod red. na A. Vacheva. T. 4. Varna: LiterNet*).
- Сестримски 1979: *Сестримски, Ив.* Преводаческото дело на К. Величков. – В: Константин Величков. Избрани преводи. София: Народна култура, 7-14. (Sestrimski 1979: *Sestrimski, Iv.* Prevodacheskoto delo na K. Velichkov. In: Konstantin Velichkov. Izbrani prevodi. Sofia: Narodna kultura, 7-14).
- Русков 2001: *Русков, Р.* Незагълхнали извори 1874-1941. Пловдив: SM (Ruskov 2001: *Ruskov, R.* Nezaglahnali izvori 1874-1941. Plovdiv: SM).
- Топалов 2020: *Топалов, К.* Трима български писатели и Италия в края на XIX и началото на XX век: Иван Вазов, Пенчо Славейков и Константин Величков. – В: 140 anni di relazioni fra Italia e Bulgaria. Diplomazia, Economia, Cultura (1879-2019). A cura di Stefano Baldi e Alexandre Kostov. Pubblicato da Tendril Publishing House, 63-76. (Topalov 2020: *Topalov, K.* Trima balgarski pisатели i Italia v kraya na XIX i nachaloto na XX vek: Ivan Vazov, Pencho Slaveykov i Konstantin Velichkov. In: 140 anni di relazioni fra Italia e Bulgaria. Diplomazia, Economia, Cultura (1879-2019). A cura di Stefano Baldi e Alexandre Kostov. Pubblicato da Tendril Publishing House, 63-76.).